



Πρεσβυτέρου Βασιλείου Κοκολάκη

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ' (Τοῦ Ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου)

Μιά ἀπάντηση περί τοῦ τρόπου συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ στήν Θεία Λειτουργία.

(Σημ.: Τά ἐντόνως ὑπογραμμισμένα γράμματα εἶναι ἡ μετάφραση τῆς συγκεκριμένης ὁμιλίας. Τά γράμματα σέ πλαγία μορφή ἀποτελοῦν σχόλια ἐπί τοῦ κειμένου).

Προσευχή καί σιωπή

Αὐτοί οἱ ὅποιοι πλησιάζουν τόν Κύριο καί Θεό μας,

Ἡ Ἁγ. Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος στίς κατηχήσεις 23-34, σελ. 206 κ. ἐ. διδάσκει ἕναν τρόπο προσεγγίσεως τοῦ Θεοῦ : « κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς πρέπει νά αισθανεσαι ὡς κατηγορούμενος. Μᾶς θυμίζει τόν Ἁγ. Ἰωάννη τῆς Κλίμακος πού λέει ὅτι ἡ προσευχή εἶναι γι' αὐτόν πού προσεύχεται πραγματικά , δικαστήριο καί κριτήριο καί βῆμα τοῦ Κυρίου , πρίν ἀπό τό μελλοντικό βῆμα. Ἡ μοιάζει μέ τήν ἰκεσία τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς τόν ἰατρό πού πρόκειται νά τόν χειρουργήσει ἢ νά τόν καυτηριάσει.

Συνεχίζει ὁ Ἁγ. Συμεών: Κάνε πρῶτα τρισάγιο , ἔπειτα πές τό Πάτερ ἡμῶν. Νά θυμᾶσαι ποιός εἶναι Αὐτός τόν ὅποιο ὀνομάζεις Πατέρα. Ὅταν δέ ἔρθει ἡ στιγμή νά πεῖς τό Κύριε ἐλέησον καί θελήσεις νά ἀπλώσεις τά χέρια σου πρὸς τόν οὐρανό , ἀφοῦ κοιτάξεις πρὸς αὐτόν μέ τά αισθητά μάτια καί ἀφοῦ προσέξεις αὐτά τά χέρια καί ἀφοῦ συγκεντρώσεις μέ τό νοῦ σου τόν ἑαυτό σου , θυμήσου τά πονηρά σου ἔργα καί ὅσες ἁμαρτίες διέπραξες μέ αὐτά καί ποιά αἰσχυρά ἔργα ἔκανες καί νά φοβᾶσαι λέγοντας στόν ἑαυτό σου: «Ἀλοίμονό μου ὁ ἀκάθαρτος καί μιαρός! Ποτέ νά μή θυμηθεῖ ὁ Θεός τίς ἀνομίες μου ὅταν μέ δεῖ νά τοῦ ἀπλώνω ἀναιδῶς μπροστά Του τά χέρια μου , διά τῶν ὁποίων ἔκανα τά διάφορα αἰσχυρά ἔργα καί μου στείλει φωτιά ἐναντίον μου καί μέ ἐξαφανίσει. Ἀφοῦ λοιπόν στρέψω αὐτά τά χέρια πρὸς τά πίσω καί ἀφοῦ δεδῶ σά νά ὀδηγοῦμαι πρὸς θάνατο , νά πῶ μέ ἐλεεινή φωνή, ἀφοῦ στενάξω ἀπό τό βάθος τῆς ψυχῆς μου " Ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλό καί ἀνάξιο τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς , ἄξιο ὅμως ἀληθινά κάθε τιμωρίας" καί ἄλλα ὅσα ἡ Θεία Χάρη σου δώσει νά Τοῦ πεῖς.

... τότε μαζί μέ ὅλους πηγαινε στή σύναξη καί στάσου στό ναό σάν μέ τοὺς ἀγγέλους στόν οὐρανό , σύντρομος, θεωρώντας ἀνάξιο τόν ἑαυτό σου ...»-

ὀφείλουν νά κάνουν τίς προσευχές τους μέ ἡσυχία

- Ὁ Χριστός συχνά προσεύχεται κατ'ἰδίαν «καί ἀπολύσας τούς ὄχλους ἀνέβη εἰς τό ὄρος κατ'ἰδίαν προσεύξασθαι . ὀψίας δέ γενομένης ὁ ἴδιος ἦν ἐκεῖ».(Ματθ. ιδ',23)

«Καί ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτόν προσευχόμενον καταμόνας...»(Λουκ. θ',18)... «σύ δέ ὅταν προσεύχη , εἰσελθε εἰς τό ταμιεῖον σου , καί κλείσας τήν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ , καί ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ».(Ματθ. στ',6)

Ταμιεῖο ἐννοεῖ τήν καρδιά μας, ἐκεῖ πού φυλάμε τούς μύχιους λογισμούς μας , τά συναισθήματά μας καί τίς ἐπιθυμίες μας. Καί ὅταν μᾶς λέει νά κλείνουμε τήν πόρτα , ἐννοεῖ τήν πόρτα κυρίως τῶν σωματικῶν περισπασμῶν καί φροντίδων.-

εἰρήνη καί πολλή σταθερότητα

-Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει «νά περικλείεις τή σκέψη σου μέσα στά λόγια τῆς προσευχῆς ...Διότι ἴδιον τοῦ νοῦ εἶναι τό ἄστατον καί ἴδιον τοῦ Θεοῦ τό νά μπορεῖ ὅλα νά τά σταθεροποιεῖ. -

καί ὄχι μέ ἄπρεπες

-Σύμφωνα μέ τόν Ἅγ. Ἰσαάκ τόν Σύρο οἱ ἄπρεποι λογισμοί προέρχονται ἀπό τίς ἄπρεπες κινήσεις τοῦ σώματος-

καί μπερδεμένες κραυγές

-Ὁ ψαλμός 140,ὁ ἐπιλύχνιος ὕμνος πού ψάλλεται κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ, ἐκφράζει τό βαθύτερο νόημα τῆς κραυγῆς. « Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ εἰσάκουσόν μου».Ἀναφέρεται καί βέβαια μόνο στήν ἐσωτερική κραυγή τῆς φλογισμένης καρδιάς. ...Δέν ὠφελοῦν μόνο τά λόγια τῆς προσευχῆς ,ἀλλά τό νά τά λέμε μέ βαθεῖα συναίσθηση-

ἀλλά μέ πόνο καί συντριβή καρδιάς ,συντετριμμένης , τεταπεινωμένης-

-Μᾶς θυμίζει τόν 50ό ψαλμό «ἐλέησόν με ὁ Θεός» πού λέει « Θυσία τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον καρδίαν συντετριμμένην καί τεταπεινωμένην ὁ Θεός οὐκ ἐξουδενώσει», δηλ. τέτοια καρδιά ὁ Θεός δέν θά ἀπορρίψει.-

]

καί μέ λογισμούς καθάρσεως νά εἶναι συγκεντρωμένοι στόν Κύριο

-Διδάσκει ὁ Ἁγ. Σιλουανός: Πολλοί προσεύχονται προφορικά ἢ προτιμοῦν νά προσεύχονται μέ βιβλία. Καί αὐτό καλό εἶναι καί ὁ Κύριος δέχεται τήν προσευχή τους. Ἄν ὅμως κανείς προσεύχεται στόν Κύριο καί σκέφτεται ἄλλα πράγματα, τότε ὁ Κύριος δέν εἰσακούει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τήν προσευχή.-

Καί ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος πάσχει ἀπό βαριά ἀρρώστια καί καυτηριάζεται ἢ χειρουργεῖται ἔτσι καί ὁ μετανιωμένος ἁμαρτωλός μέ ἀνδρεία καί ὑπομονή ὑποφέρει τόν πόνο ἢ τήν δοκιμασία πού τοῦ προκαλεῖ ἢ ἁμαρτία χωρίς γογγυτά καί ταραχή συγκατατώντας τόν ἑαυτό του.

Ἵπάρχουν ὅμως ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ἐκφράζονται μέ ἄπρεπες κραυγές καί κατά τήν καυτηρίαση καί κατά τήν ἐγχείριση ἐνῶ ἔχουν τόν ἴδιο πόνο μέ αὐτόν πού εἶχε τήν ἴδια σωματική ἀρρώστια τῆς προηγουμένης περιπτώσεως. Ἴδιος εἶναι ὁ πόνος καί αὐτοῦ πού φωνάζει καί αὐτοῦ πού δέν φωνάζει, καί τοῦ ταραγμένου καί τοῦ ἡρεμοῦ.

Ἐτσι ὑπάρχουν κάποιοι πού ἐνῶ ἔχουν θλίψη καί πόνο ψυχῆς φέρονται μέ σύνεση καί σταθερότητα χαρακτῆρα, συγκατατώντας τό νοῦ τους μέ ἀγαθούς λογισμούς χωρίς ταραχή.

Ἵπάρχουν καί ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἔχουν τήν ἴδια θλίψη μέ τούς προηγουμένους συμπεριφέρονται μέ ἀνυπομονησία, κάνοντας προσευχές μέ θόρυβο καί σύγχυση ὥστε νά σκανδαλίζονται αὐτοί πού τούς ἀκοῦν.

Ἵπάρχουν κι' ἄλλοι οἱ ὁποῖοι βγάζουν ἀπρεπεῖς κραυγές ἂν καί δέν ἔχουν κάποιο πόνο ψυχῆς, συντριβή καρδιάς, συμπεριφερόμενοι μέ κίνητρο τήν ἐπίδειξη ἢ τήν ἀνοησία, νομίζοντας ὅτι μέσω αὐτῶν (τῶν κραυγῶν) εὐαρεστοῦν (εὐχαριστοῦν) τόν Θεό.

Δέν πρέπει ὅμως ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ νά βρίσκεται σέ τέτοια ἀστάθεια ἀλλά μέ κάθε ἡρεμία,

-Λέει ὁ Ἁγ. Γρηγόριος Νύσσης ὅτι ὁ Θεός περιέβαλε τή γλώσσα μέ δύο τεῖχη, τό τεῖχος τῶν δοντιῶν καί τό τεῖχος τῶν χειλιῶν, γιά νά περιορίζει τίς ἄλογες ὁρμές της. Γι' αὐτό καί ὁ πολύ λεπτός ὑμένας πού τήν κρατᾷ ἀπό κάτω γιά νά μή λείπει ἄτακτα καί ἀνοικονόμητα λέγεται «χαλινός»- Ὁ δέ Μέγας Βασίλειος λέει ὅτι προβλέποντας ὁ Θεός νά ὑπάρχει ἀναλογία ἀνάμεσα στήν ἀναγκαιότητα τοῦ λόγου καί τή σιωπή μᾶς ἔδωσε δύο αὐτιά καί μία γλώσσα. Καί μέ αὐτό διδάσκει ὅτι πρέπει νά ἀκοῦμε διπλάσια ὅσα ἀφοροῦν τήν παιδεία καί γιά τά ἐρωτήματα ὁ λόγος νά περιορίζεται κατά τό ἥμισυ.-

και σοφία(νά ύμνει τόν Θεό)

-«Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας ,αἰτείτω παρά τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καί οὐκ ὀνειδιζόντος καί δοθήσεται αὐτῷ»(Ίακ. α΄,5).-

ὅπως εἶπε ὁ προφήτης Ἡσαίας «ποιόν νά φροντίσω , παρά μόνο αὐτόν τόν πρᾶο τόν ἥσυχο πού τρέμει τούς λόγους μου;» –

-Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει πῶς ἂν ἐνδύθεις καλά τήν πραότητα καί τήν ἀοργησία τότε δέν θά κοπιᾶσεις πολύ νά ἐλευθερώσεις τό νοῦ σου ἀπό τήν αἰχμαλωσία.-

Καί στόν Μωυσῆ ἀλλά καί στόν Ἠλία βρίσκουμε ὅτι στή Θεοφάνεια πού τούς συνέβη , διακρίθηκε καί φανερώθηκε ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου μέ εἰρήνη,σιωπή καί ἡρεμία μέσα σέ ὅλους ἐκείνους πού παρευρίσκονταν ἐκεῖ, ἀφοῦ διακόνησαν μπροστά ἀπό τήν δεσποτική ἀξία σάλπιγγες καί ἀγγελικές δυνάμεις. Νά λοιπόν ,λέει, «μέσα στή λεπτή φωνή τῆς αὔρας εἶναι ὁ Κύριος».

- Ὁ Ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης διδάσκει ὅτι Νοερά Προσευχή λέγεται- ἀκόμη κι'ὅταν ὁ ἄνθρωπος , ἀφοῦ συγκεντρώσει ὅλες τίς νοερές δυνάμεις τῆς ψυχῆς του μέσα στήν καρδιά ,χωρίς νά λαλήσει ρῆμα οὔτε μέ τόν προφορικό οὔτε μέ τόν ἐνδιάθετο λόγο,- μέ μόνο τό νοῦ, πού νοεῖ καί στοχάζεται ἀμεταβάτως ,πῶς εἶναι ὁ Θεός παρών ἔμπροσθέν του. Καί πῶς αὐτός παραστέκεται σέ Αὐτόν πότε μέ φόβο καί δάμβος , σάν ἕνας κατάδικος, πότε μέ πίστη ζωντανή γιά νά λάβει τήν βοήθειά Του καί πότε μέ ἀγάπη καί χαρά γιά νά τόν δουλεύει παντοτεινά. Καί αὐτό εἶναι ἐκεῖνο πού ἔλεγε ὁ Δαβίδ: «Προωρώμην τόν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός»(Ψαλμ. ιε΄,8).Μπορεῖ δέ ἡ προσευχή αὐτή νά γίνεῖ καί μέ ἕνα μονάχα βλέμμα ἀμετάβατο τοῦ νοῦ πρὸς τόν Θεό,πενθικό καί παρακαλεστικό.Τό ὁποῖο βλέμμα εἶναι σά μιὰ σιωπηλή ἐνδύμηση ἐκείνης τῆς χάριτος πού Τοῦ εἶχαμε ζητήσῃ πρότερον διά λόγου καί προσευχῆς ἐγκαρδίου. Ἐπομένως ἐπειδὴ καί ἡ προσευχή αὐτή εὐκολα μπορεῖ νά γίνεταί σέ κάθε τόπο καί μέ κάθε ἀφορμή καί σέ κάθε περίσταση κράτα την στά χέρια σου σάν ἕνα ἄρμα δυνατό καί εὐκολομεταχείριστο. Καί θά λάβεις μεγάλη ὠφέλεια καί βοήθεια. Λέει πάλι ὁ Ἅγ. Νικόδημος «ὅσο περισσότερο κόπο ἔχει ἡ νοερά προσευχή ἀπό τήν προφορική διά στόματος λαλουμένη ,τόσο περισσότερο ἀπό ἐκείνη φθάνει στά αὐτιά τοῦ Κυρίου , ὁ ὁποῖος ἀκούει καλύτερα τή νοερά βοή τῆς καρδιάς παρά τίς μεγάλες φωνές τοῦ στόματος. Γι'αὐτό καί ἔλεγε στόν Μωυσῆ, πού νοερώς μόνο καί μέ καρδιά τόν παρακαλοῦσε γιά τούς Ἰουδαίους, «τί βοᾶς πρὸς με;»-

Ἀποδεικνύεται λοιπόν ὅτι ἡ γαλήνη τοῦ Κυρίου βρίσκεται μέσα στήν εἰρήνη καί τήν εὐπρέπεια.

Στό θεμέλιο τό ὅποιο βάζει ὁ ἄνθρωπος καί στήν ἀρχή τήν ὅποια βάζει, βάσει καί τῆς ὁποίας ἀνατρέφεται καί ὑπακούει ,σέ αὐτήν παραμένει μέχρι τέλους.

Ἄν ἀρχίσει νά κάνει προσευχή μέ φωνή καί παραχή, διατηρεῖ αὐτήν τή συνήθεια μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του. Ἐπειδή ὅμως ὁ Κύριος εἶναι φιλόανθρωπος , συμβαίνει καί σ'αὐτόν νά προσφέρει τήν βοήθειά Του.Αὐτοί λοιπόν , ἐξαιτίας τῆς προτροπῆς τῆς Θείας χάριτος χρησιμοποιοῦν ὡς τό τέλος τῆς ζωῆς τους αὐτήν τή συνήθεια. (τῆς φωνῆς καί τῆς παραχῆς).Ἀλλά ἄς προσέξουμε ὅτι αὐτό εἶναι χαρακτηριστικό τῶν ἀνοήτων ἐξαιτίας τοῦ ὅτι καί ἄλλους σκανδαλίζουν ἀλλά καί αὐτοί οἱ ἴδιοι κάνουν μέ σύγχυση τήν προσευχή τους.

Τό ἀληθινό ὅμως θεμέλιο τῆς προσευχῆς αὐτό εἶναι , τό νά προσέχουμε στούς λογισμούς καί μέ πολλή ἡσυχία

-ὁ Ἄγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος διδάσκει ὅτι ἡ ἀρετή τῆς σιωπῆς ὄχι μόνο ὑψώνει τό νοῦ πρός τόν Θεό, ἀλλά καί στά φανερά ἔργα , τά ὅποια ἐκτελοῦνται διά τοῦ σώματος, προξενεῖ μεγάλη δύναμη πρός ἐκτέλεσιν αὐτῶν.-

καί εἰρήνη

-«Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν , εἰρήνην τήν ἐμήν δίδωμι ὑμῖν»(Ἰω.ιδ',27).-

νά τελεῖται ἡ προσευχή , ὥστε οὔτε αὐτοί πού μᾶς βλέπουν οὔτε αὐτοί πού μᾶς ἀκοῦν νά σκανδαλιζονται.

Διότι αὐτός (πού προσεύχεται ἔτσι) ἂν ἀποδεχθεῖ τή χάρι τῆς Θεοῦ

-«τό γάρ τί προσευξόμεθα καθό δεῖ οὐκ οἶδαμεν , ἀλλ'αὐτό τό Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δέ ἐρευνῶν τάς καρδίας οἶδε τί τό φρόνημα τοῦ Πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεόν ἐντυγχάνει ὑπέρ ἀγίων.»(Ρωμ. η', 26-27) -

θά φθάσει καί στήν τέλεια προσευχή,

-Ὁ Ἄγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος, αὐτός ὁ βαθύς μυστηριακός νοῦς τῆς Ὁρθοδοξίας μᾶς μεταφέρει στά «ἄπατα» τῆς ὀλοζώντανης μοναδικῆς καί σωτήρια ἀληθινῆς πίστεώς μας. Λέει δηλ. ὅτι οἱ στεναγμοί καί οἱ γονυκλισίες καί οἱ καρδιακές δεήσεις καί οἱ γλυκύτατοι κλαυθμοί καί πάντα ἐν γένει τά σχήματα τῆς προσευχῆς ἕως τήν καθαρά προσευχή ἔχουν τόν ὄρο καί τήν ἐξουσία νά κινοῦνται....Μετά τόν ὄρο αὐτό ἔπεται ἐκπληξή καί θαυμασμός καί ὄχι προσευχή.Ἐπειδή παύουν τά ἔργα τῆς προσευχῆς καί ὁ νοῦς βρῖσκεται σέ θεωρία πλέον καί ὄχι σέ προσευχή.

Κάθε τρόπος προσευχής γίνεται διά κινήσεων, όταν όμως ο νοῦς εισέλθει στις πνευματικές κινήσεις, εκεί πλέον δέν ἔχει προσευχή.-

ἕως τό τέλος τῆς ζωῆς του καί ἐπιπλέον πολλούς θά οἰκοδομήσει. «διότι ὁ Θεός δέν εἶναι Θεός τῆς ἀσταθείας,

-«αἰτείτω δέ ἐν πίστει, μηδέν διακρινόμενος(χωρίς νά διστάζει ὅτι δέν θά εἰσακουσθεῖ ἀπό τόν Θεό.). ὁ γάρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένω καί ραπιζομένω. μή γάρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται τι παρά τοῦ Κυρίου. ἀνήρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις τοῖς ὁδοῖς αὐτοῦ»(1ακ. α', 6-8).-

τῆς ἀπρεπείας καί τῆς συγχύσεως, ἀλλά τῆς εἰρήνης».

Αὐτοί πού ἐκφράζονται μέ κραυγές, μοιάζουν μέ αὐτούς πού δίνουν διατάγματα (πού εἶναι παρορμητικοί), ὅπως οἱ κελευστές στά καράβια, μήν μπορώντας νά προσευχηθοῦν πουθενά, οὔτε στίς ἐκκλησίες οὔτε στά σπίτια, παρά μόνο σέ ἀπομονωμένους χώρους σύμφωνα μέ τήν δική τους νοοτροπία. Ἐνῶ αὐτοί πού προσεύχονται μέ σιωπή, ὅλους τούς οἰκοδομοῦν πνευματικῶς, σέ κάθε τόπο.

Πρέπει λοιπόν ὅλος ὁ ἀνθρώπινος ἀγώνας νά ἐκτελεῖ τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου μέ ἀγαθούς λογισμούς

-Λέει ὁ Ἅγ. Σιλουανός «ἂν θέλεις νά προσεύχεσαι καθαρά, τότε γίνε ταπεινός, ἐγκρατής, ἐξομολογήσου εἰλικρινῶς καί θά σέ ἀγαπήσει ἡ προσευχή. Γίνε ὑπάκουος...μείνε εὐχαριστημένος γιά ὅλα καί τότε ὁ νοῦς σου θά καθαρισθεῖ ἀπό μάταιους λογισμούς». -

καί νά ἀποκόπτει τό περιεχόμενο τῶν πονηρῶν λογισμῶν

-Ὁ Ἅγ. Ἰω.Κλίμακος διδάσκει : «Ἀρχή τῆς προσευχῆς εἶναι τό νά διώκονται οἱ ἐχθρικές προσβολές στήν ἀρχή τους, μέ ἕνα ἀποφασιστικό λόγο. Μέσο, τό νά παραμένει ὁ νοῦς στά λόγια καί στά νοήματα τῆς προσευχῆς. Καί τέλος, τό νά ἀρπαγεῖ ὁ νοῦς πρός τόν Κύριο». -

και να θιάζει τον εαυτό του (βιασται άρπάζουσι την βασιλεία των Ουρανών) , να στρέφεται προς τον Θεό και να μην κάνει τά δικά του θελήματα των διαφόρων λογισμών (γεννηθήτω τό θέλημά σου) αλλά να τους συγκεντρώνει αυτούς από παντού απ'όπου περιπλανοῦνται , διακρίνοντας τους φυσικούς λογισμούς από τους πονηρούς.

Μοιάζει λοιπόν ή ψυχή που είναι υπό την επίδραση της άμαρτίας , όπως ακριβώς , όταν υπάρχουν σε κάποιο βουνό μεγάλες πέτρες , χαμόκλαδα και θάμνοι ή σε κάποιον ποταμό καλαμώνες που παρεμποδίζουν την διάβαση ή κάποια δάση με άγκάθια και άγρια πετρώματα. Αυτοί που θέλουν να περάσουν από εκείνον τον τόπο οφείλουν να απλώσουν τά χέρια (σταύρωση)

Η έπαρση των χειρών είναι αρχαιοτάτη λατρευτική κίνηση που συμβολίζει και εκφράζει την ανάταση ολόκληρης της ψυχοσωματικής ύπαρξης του ανθρώπου προς τον Θεό . Η κίνηση αυτή επίσης συμβολίζει την απελευθέρωση και αποδέσμευση του προσευχομένου από τις κοσμικές επιθυμίες και τις γήινες απασχολήσεις και μέριμνες «πᾶσαν την βιοτικήν αποδώμεθα μέριμναν»Ο ιερέυς, όταν εκφωνεί τό «άνω σχῶμεν τάς καρδιάς»,ύψώνει τά δυό του χέρια προς τον ούρανό.

ώστε και μέ θία και μέ κόπο να απομακρύνεται ή επικίνδυνη προαναφερθεῖσα ὕλη. (ή άμαρτία)

Έτσι και τό περιεχόμενο των πονηρών έχθρικών λογισμών βρίσκεται γύρω από την ψυχή. Είναι απαραίτητη ή ύπαρξη μεγάλης φροντίδας και προσοχής του νοός για να διακρίνει κάποιος τους ξένους λογισμούς της έχθρικής δυνάμεως.

Λέει ο άγ. Γω. Κλίμακος : «όταν σταθήκαμε να προσευχηθούμε , ξεσηκώθηκαν έναντίον μας οί άκάθαρτοι εκείνοι και άνειπίωτοι λογισμοί .Και μόλις τελειώσαμε την προσευχή , έφυγαν άμέσως.Διότι δέν συνηθίζουν να μάχονται εκείνους που δέν τους μάχονται.

Διότι υπάρχει κάποιος που έχοντας αυτοπεποίθηση , νομίζει ότι μπορεί να κόψει από μόνος του τά βουνά που έχουν αυτές τις δύσβατες μεγάλες πέτρες.

Υπάρχει όμως άλλος που διοικεί τό νοῦ του μέ ευπρέπεια σύνεση και διάκριση , περνώντας χωρίς κόπο πλέον τό έργο του , σε σύγκριση μέ τον προηγούμενο.

Έτσι και στις προσευχές υπάρχουν κάποιοι που εκφράζονται μέ άπρεπείς κραυγές επειδή βασίζονται στη σωματική τους δύναμη (να ακούγονται για να τους ακοῦν ,ώστε να συμμετέχει έτσι ο λαός) , μή γνωρίζοντας ότι οί λογισμοί της υπερηφανείας τους κλέβουν την άρετή, αλλά νομίζοντας ότι έγινε τό τέλειο κατορθωμα μέ την δική τους δύναμη.

Υπάρχουν και άλλοι οί οποιοί προσέχουν στους λογισμούς (ποιοί είναι ποιοί) και κάνουν μέσα τους μυστικά, καρδιακά, ὄλον τον άγώνα.Αυτοί μπορούν να κατορθώσουν την τέλεια προσευχή διά της συνέσεως και της διακρίσεώς τους και να έξολοθρεύσουν τους

ἐπαναστατημένους διεστραμμένους λογισμούς και νά πορεύονται σύμφωνα μέ τό Θεϊο θέλημα.

Ὁ ἅγ. Σιλουανός λέει πώς ἂν θέλεις νά προσεύχεται ὁ νοῦς σου ἐνωμένος μέ τήν καρδιά και δέν τό κατορθώνεις , τότε λέγε τήν προσευχή μέ τό στόμα και κράτα τό νοῦ στίς λέξεις τῆς προσευχῆς .Μέ τόν καιρό θά σοῦ δώσει ὁ Κύριος και τήν καρδιακή προσευχή χωρίς λογισμούς και θά προσεύχεσαι ἀβίαστα. ...Τά χαρίσματα δίνονται στήν ἀπλή , ταπεινή , υπάκουη ψυχή. Ὅποιος εἶναι υπάκουος και ἐγκρατής σέ ὅλα –στήν τροφή , στήν ὁμιλία, στίς κινήσεις-σ'αυτόν δίνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τήν προσευχή κι'αὐτή τελεῖται στήν καρδιά μέ θεία ἐνέργεια.

Βρίσκουμε και στόν Ἀπόστολο νά λέει ὅτι αὐτός πού οἰκοδομεῖ τόν ἄλλο εἶναι ἀνώτερος . Λέει δηλ. «Αὐτός πού μιλά γλωσσες οἰκοδομεῖ τόν ἑαυτό του ,ἐνῶ αὐτός πού μιλά ἀντί τοῦ Θεοῦ (προφήτεῦει) οἰκοδομεῖ τήν Ἐκκλησία». Μεγαλύτερος ὅμως εἶναι αὐτός πού προφήτεῦει,παρά αὐτός πού μιλά γλωσσες. Ὁ καθένας λοιπόν ἄς ἐπιλέξει νά οἰκοδομήσει τούς ἄλλους και ἔτσι νά καταξιωθεῖ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

(Τά συγκεκριμένα σχόλια:

α) μᾶς βοηθοῦν νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ προσευχή εἴτε τελεῖται δημοσίως κατά τήν Θεία λειτουργία εἴτε προσωπικῶς ἐν τοῖς ταμείοις διακρίνεται κυρίως ἀπό τή μυστικότητα, ὡς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως γιά τήν προσωπική και κοινωνική "οἰκοδομή",

β) ἀποτελοῦν μία ἀπάντηση σέ ὅσους ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ λαός πρέπει νά συμμετέχει στήν Θεία Λειτουργία διά τῆς συμψαλμωδίας (δηλ. διά τοῦ προφορικοῦ λόγου) ἢ διά τῆς ἀκοῆς τῶν λειτουργικῶν εὐχῶν πού μυστικῶς ἀναγιγνώσκει ὁ ἱερεὺς .

Ἀργότερα ἴσως κάποιοι νά ποῦν πώς γιά μιά οὐσιαστικότερη , ἀποτελεσματικότερη , δυναμικότερη συμμετοχή τοῦ λαοῦ στή λατρεία μας θά πρέπει νά χρησιμοποιηθοῦν και ἄλλες αἰσθήσεις :

Ὅπως ἡ τοποθέτηση τῶν πιστῶν κυκλόθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης ὥστε νά μποροῦν νά βλέπουν κι'αὐτοί τή μεταβολή τῶν Τιμίων Δώρων , νά ἀκοῦν εὐκρινῶς τίς εὐχές τῆς Θείας Μεταλήψεως και νά ἐγκρίνουν, διά τῆς γεύσεως, ἂν ἔγινε ἢ δέν ἔγινε. Στή συνέχεια ἡ ἀφή διά τῶν χειρῶν τῆς Ἁγίας Τραπέζης και πιθανόν ἕνα συγχρονικό χειροκρότημα νά ἀποτελεῖ τήν κατακλειδα τῆς ἀκολουθίας.

Κύριε ἐλέησον!)